

סרוגים, למרות הכל

משפחה ציונית-דתית, על עסקניה וצאצאיה, עומדת במרכז ספרו של אריאל הורוביץ • הקצב של הרומן בונה אסתטיקה סוציולוגית של טעמים וריחות, ומצליח לתאר אומללות משפחתית שחוצה מגזרים

אלעד נבו

קשה להפריד בין הפן האסתטי לפן הסוציולוגי בספר הביכורים של העיתונאי אריאל הורוביץ. ברומן המגולל את מערכת היחסים של שלושה דורות של הציונות הדתית ואת יחס אל הפוליטיקה הקטנה של המגוה, כל משפט גדוש בחלקיקי פרטים שממקמים את הדמויות בהקשר חברתי מרדיק, והקורא נשאב בריחות, בצלילים ובמראות המחזרים בהם.

הורוביץ מנוגל את מסכת הבגרים, המאכלים, הרחובות והחברים שמרכיבים את האישיות הספק ארכיטיפית ספק סטריאוטיפית, של כל דמות – הסבא העסקן הפוליטי, האבא עורך העיתון שפונה לפוליטיקה, והבן המרדן שבו רח מפסגות ההצלחה ובוחר לסחור במימים. שלושתם טווים יחד את הסיפור הגדול של הציונות הדתית הבורגנית, זו שהנתנת המדינה היא לער פסגת שאיפותיה.

היחסים בין בני משפחה לאופר קרים ומרוחקים. כל אחד עסוק בעולמו, נעז בעיקר סביב הקריירה האישית שלו: אם זה הסבא, מנחם לאיפה, מנכ"ל משרד החינוך לשעבר ויד ימינו של המנהיג המנוח של המפלגה הציונית דתית; אם זה האב עורך העיתון דימוני שמחליט לפנות לפוליטיקה, ולהנהיג את המפלגה שאביו היה מעמודי התווך שלה; גם הבן, שלמאורה בוחר בדרך אחרת מוול של אבותיו, מוגדר על פי בחירת הקריירה שלו – סוחר סמים – כמדר אולטימטיבי במצולה הרדתית-לאומית שאליה הוא משתייך.

הדרמה שבניצח את הספר בוחנת את השפעת היחסים הבין אישיים על הבחירות המקצועיות – כיצד ישיע המרד הלא-הוקי של הבן איתן על הקריירה החדשה של אביו בפוליטיקה? כיצד הקריירה הוותיקה של הסבא כחבר מפלגה תשפיע על הבחירה של הבן לכבוש את ראשות המפלגה? אילו גבולות מוכינים כולם לחצות כדי לגמש את השאיפה המקצועית שלהם, וכיצד בחירתם תשפיע על יחסם אל בני משפחתם?

כתיבתו של הורוביץ קצבית, המשפטים יוצרים מנגינה ייחודית שהקורא נשאב אליה, והקריאה בספר קולחת ומהירה. וזהו כתיבה של פעולות ופרטים סביבתיים, נטולת עולם פנימי. הרמויות מתאפיינות על פי היחסים שלהם עם החוץ, כשהפנים נעדר כמעט כליל.

תיאורי הרחובות שבהם מהלכות הרמויות והמאכלים שהדמויות אוכלות בכל פרק תופסים נפח משמעותי בהרבה מהתחושות ומהמי חשבות שלהן. כך למשל מתוארת הפגישה בין יואב, המבקש להתיי מדוד על ראשות המפלגה, לבין היועץ האסטרטגי מארח"ב:

"אתה רוצה לנצח, לא? אמר לארי בלומנטל ליואב כשישב, יום למחרת פסח, במסעדת 'אמא'. יואב, שהשתוקק להביי ניס תמך לפיו – שבוע שלם נשגש מצות ועוגיות כשרות לפסח, חולם בתקין על פיתות ולהמניות – היוו את הפי גישה עם היועץ האסטרטגי, שנבקעה בבית קפה בממילא, אל בית האבן הקטן בתחילת רחוב שמואל ברוך, וכשהגיעו הפיתות לשולחן צבט חתיכה, טבל אותה בטחינה, והגיש לפה ברעננות. ברוך שאני רוצה לנצח, אמר בעורו לועם ומסתכל על שחה שישב מולו ועיין בתפרט. או הייבים לשפך את החיים שלך, אמר בלומנטל והוסיף את קערת החמוצים לטיגרי, העוררת שלך, שישבה מימינו".

האסתטיקה הסוציולוגית הזו בונה דמויות שהן מונטאז' של דימויים ספויים בשמן וריח טיגון, בחיים רוויים בספינים, פייק ניוז ומאבקי אגו, המתנהלים בתמימות, כמעט בהיסח הרעת, מתוך שאיפה לממש את עצמם, לגעת בתהילה, ולהוציג את קיומם.

העיסוק התדיר באוכל ימל היה להצביע על רעם, אך למעשה הוא מהרד את השובע הבורגני של הרמויות, את הרמוקה למצוא את המנוחה והנחלה החומריות, הדוגיעות כמטבות לבחירות ולהצלחות קרייריסטיות. הן הסב ורן האב השתתפו בפעילות מהתכניות: לאופר הסב ייסד את חוג ההתחדשות של המפלגה הוותיקה והבן יואב פרש מהעיתון "מעריב" כדי לתקם עיתון ימני חדש וחתרני. אך ההתאבדות נעשית במהרה עסקנות, התבוססות אישית בתפקידו מפתח, החושפת כי המהפכות אל הדתה אלא מקפצה אל תפקיד נוסף.

צילום: לירון מולרובן

לחשוף את הדלות של ההורים, תוך כדי מבט מעריץ בהם. סניף בני עקיבא באשדוד

בנינו" מעביר ביקורת אוניברסלית על עולם עמוס באיריאלים שגם תגלים כנבובים, איפורטוניסטיים וחסרי חיות, שהציונות הרתית היא אולי רק הקרקע לגידולם.

הסופר אסף ענברי פרסם בעבר מאמר ובו קבל על תרומתה הגמי וערית, לטענתו, של הציונות הרתית התרבות העברית. לדבריו, הציונות הרתית לא העמידה אף סופר או משורר ישראלי גדול. עם זאת, ענברי תולה את עתידה של התרבות העברית בציונות הרתית. בעוד הציבור החילוני מתנתק מהשורשים היהודיים, הרבתיים-לאומיים נושאים מטען תרבותי קרום, ואם יחברו אותו לתרבות ימינו הם יעניקו לתרבות הישראלית את העומק שאולי חסר לה, כך טוען ענברי.

במובן זה, ספרו של הורוביץ לא מספק את מה שענברי מייחל לו – ספרות גדולה וחשובה. תחת זאת, הוא כמו מצטרף לביקורת של ענברי, וכבן מורד מבקש לחשוף את דלותם של אבותיו. אך כמו כל בן, עם כל הביקורת, עדיין המבט שהוא נושא אל הוריו מהול בהערצה קלה, גם אם היא נודפת ריח הרינג וקרקרים יבשים. ●

אריאל הורוביץ / טובי בנינו, כתר, 238 עמ'

הרדיפה אחר התפקיד המיוחל מובילה את גיבורי הספר לנוצח את הקרובים להם, לעקוד אותם על מוצה הקריירה, אם כמעשה ואם בהימנעות ובהתעלמות. כך, לפני שיואב פונה לפוליטיקה, הוא פונה אל בנו ומתייעץ עימו מה עליו לעשות. הבן איתן רוחה אותו וסולר מהצביעות של האב, "גם ככה אף אחד לא רואה אותך, אז פשוט תעשה מה שאתה רוצה, כמו שתמיד עשית, תמיד... הכל סבבה אבא, אבל אל תבוא לכאן ותנסה להוותייעץ איתי ולשאול אותי אם זה בסדר אל"ף, כי אף פעם לא עשית את זה, וזה קצת מלחיץ, ובי"ת, כי בסוף תעשה מה שבא לך".

הדיאלוג הזה מודרה בהמשך הספר בראיון עיתונאי שבו יואב משתף שהתגובה של איתן, בנו הבכור, הייתה המרגשת ביותר שקיבל, וחושף את השקרים הקטנים שיוצרים מרחקים בלתי ניתנים לגישור: "איתן קם", מספר יואב בראיון, "חיבק אותי ואמר: 'אבא, אלה החיים שלך, ואם זה חשוב לך, ואם זו הדרך להשפיע, לך על זה. אנתו איתר'". האומללות של משפחת לאופר אינה ייחודית לציונות הרתית, היא יכולה להתרחש בכל מגזר אחר. הורוביץ כותב על העולם שממנו היא באה, שאותו הוא מכיר עד הניואנסים הקטנים, אבל ברור כי "טובי